FUNDACJA TOGATUS PRO BONO

BIULETYN

KONSTYTUCJA W PROSTYCH SŁOWACH – CO GWARANTUJE KAŻDEMU OBYWATELOWI

Zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, finansowanie ze środków otrzymanych od Powiatu Wałeckiego.

Ministerstwo Sprawiedliwości

FUNDACJA TOGATUS PRO BONO

Czym jest „Ustawa Zasadnicza” w praktyce?

Konstytucja nie jest zwykłym zbiorem zakazów. To najważniejszy dokument w państwie, który stoi na straży Twojego bezpieczeństwa. Można ją porównać do „kodu źródłowego” systemu operacyjnego – jeśli w kodzie jest błąd, cały system (państwo) działa źle. Wszystkie inne przepisy, jak Kodeks Karny czy nawet Statut Szkoły, muszą być z nią zgodne.

Fundament wszystkiego: Godność człowieka (art. 30)

To najważniejszy artykuł w całej Konstytucji. Mówi on, że Twoja godność jest przyrodzona i niezbywalna”. Co to tak naprawdę oznacza?

1. **Przyrodzona:** Masz ją od momentu urodzenia, nie musisz na nią zapracować ani jej kupić.
2. **Niezbywalna:** Nikt nie może Ci jej odebrać – ani sędzia, ani polityk, ani dyrektor szkoły. Nawet Ty sam nie możesz się jej zrzec. Z tego artykułu wynikają wszystkie inne prawa. To dlatego nikt nie ma prawa Cię bić, wyśmiewać w sposób upokarzający czy naruszać Twojej integralności fizycznej.

Rzeczpospolita jako dobro wspólne (art. 1)

Konstytucja zaczyna się od stwierdzenia, że Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli. To oznacza, że państwo nie należy do jednej partii czy grupy ludzi, ale do każdego z nas. Masz prawo czuć się w tym kraju „u siebie”, niezależnie od tego, kim jesteś, w co wierzysz i skąd pochodzisz.

Demokracja i trójpodział władzy

Konstytucja wprowadza mechanizm bezpieczeństwa: nikt nie może mieć władzy absolutnej. Z tego też powodu, władza dzieli się na:

1. **ustawodawczą** (Sejm i Senat – piszą prawo);
2. **wykonawczą** (Prezydent i Rząd – wprowadzają prawo w życie);
3. **sądowniczą** (Sądy i Trybunały – oceniają, czy prawo jest przestrzegane).

Ten podział istnieje po to, by nikt nie mógł stać się dyktatorem. Każda z tych władz jest wyposażona w narzędzia umożliwiające sprawowanie kontroli nad pozostałymi.

Czy wiesz, że Polska była światowym pionierem nowoczesnego prawa?

Nasza pierwsza Ustawa Zasadnicza, czyli słynna Konstytucja 3 Maja z 1791 roku, była **pierwszą w Europie i drugą na świecie** (zaraz po amerykańskiej).
To nasz największy „towar eksportowy” w historii myśli politycznej. W czasach, gdy w większości krajów rządził król, którego słowo było święte, Polacy jako pierwsi na naszym kontynencie spisali zasady, którym musieli podporządkować się wszyscy – od chłopa po władcę. Choć dzisiejsza Konstytucja pochodzi z 1997 roku, to dumnie kontynuuje tradycję bycia państwem wolnych ludzi.

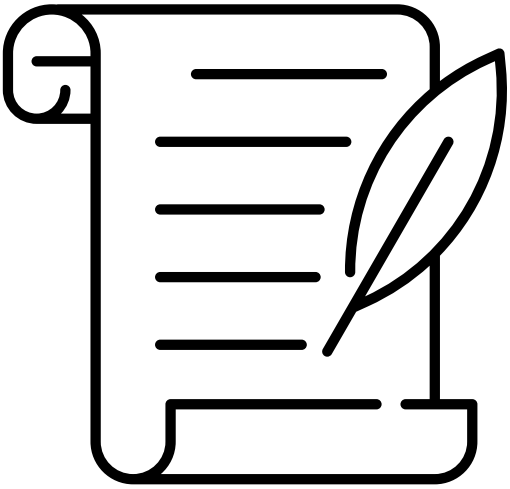

SZCZEGÓŁOWY KATALOG TWOICH PRAW I WOLNOŚCI

Wolności osobiste – Twoja „bańka" bezpieczeństwa

Konstytucja gwarantuje Ci szereg wolności, które sprawiają, że jesteś wolnym człowiekiem:

1. **nietykalność osobista (art. 41):** nikt nie może Cię pozbawić wolności bez podstawy prawnej. Jeśli policja chciałaby Cię zatrzymać, musi natychmiast podać powód i w ciągu 48 godzin przekazać sprawę do sądu. Co ważne, masz prawo do obrońcy od samego początku;
2. **prywatność i tajemnica komunikacji (art. 47 i 49):** masz prawo do ochrony życia prywatnego. Twoje listy, e-maile, czaty na Messengerze czy Discordzie są chronione tajemnicą korespondencji. Co do zasady, nikt (w tym rodzice czy nauczyciele) nie ma prawa ich czytać bez Twojej zgody, chyba że wynika to z przepisów prawa lub szczególnych sytuacji (np. bezpieczeństwa). Twoje dane osobowe (PESEL, adres, wizerunek) również są pod ochroną Konstytucji;
3. **wolność poruszania się (art. 52):** możesz swobodnie podróżować po Polsce, wybierać miejsce zamieszkania, a także wyjeżdżać za granicę i wracać do kraju;
4. **wolność sumienia i religii (art. 53):** masz prawo wyznawać dowolną religię lub nie wyznawać żadnej. Państwo nie może Cię zmusić do udziału w praktykach religijnych. To Ty decydujesz, czy chcesz chodzić na religię, etykę, czy na żadne z tych zajęć (po osiągnięciu odpowiedniego wieku lub za zgodą rodziców);
5. **wolność słowa i prawo do informacji (art. 54):** to prawo do posiadania i wyrażania własnych poglądów. W dzisiejszych czasach dotyczy to głównie internetu. Masz prawo krytykować działania władz, pisać posty o problemach społecznych czy brać udział w pokojowych manifestacjach.

Ważne: Konstytucja zakazuje cenzury prewencyjnej. Oznacza to, że nikt nie może sprawdzać Twoich tekstów przed ich publikacją (np. w gazetce szkolnej), by wyciąć niewygodne fragmenty. Jednak po publikacji odpowiadasz za to, co napisałeś – jeśli kogoś zniesławisz, możesz ponieść konsekwencje.

Czy wiesz, że o przyjęciu obecnej Konstytucji zdecydowali obywatele?

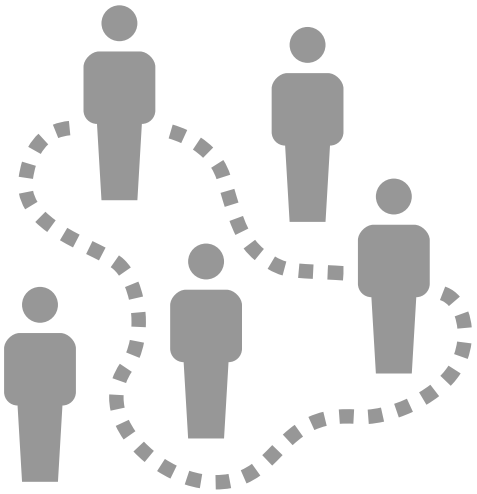

Konstytucja z 2 kwietnia 1997 roku nie została po prostu „uchwalona” przez posłów. Aby stała się najważniejszym prawem w Polsce, musiała przejść przez Referendum. W dniu25 maja 1997 roku Polacy poszli do urn i powiedzieli „TAK” dla tego dokumentu. To sprawia, że Konstytucja ma wyjątkową siłę, bo pochodzi bezpośrednio od Narodu.

PRAWA EKONOMICZNE, SOCJALNE I EDUKACYJNE

Prawo do bezpiecznych warunków pracy i wypoczynku (art. 66)
Nawet jeśli pracujesz dorywczo (np. w wakacje), Konstytucja gwarantuje Ci prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, a także do dni wolnych od pracy i corocznych płatnych urlopów.

Ochrona zdrowia (art. 68)
Każdy obywatel, niezależnie od sytuacji materialnej, ma prawo do ochrony zdrowia. W przypadku dzieci, kobiet ciężarnych, osób niepełnosprawnych i osób w podeszłym wieku, władze publiczne mają obowiązek zapewnić szczególną opiekę medyczną finansowaną ze środków publicznych.

Prawo do nauki (art. 70) – Twój fundament rozwoju

To jeden z najważniejszych artykułów dla każdego ucznia. Konstytucyjne prawo do nauki cechuje:

1. **bezpłatność:** nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Państwo nie może pobierać czesnego za standardowy program nauczania;
2. **powszechność:** każdy ma prawo do nauki, a państwo musi zapewnić równe szanse i dostęp;
3. **autonomia uczelni:** studenci i naukowcy mają prawo do wolności badań naukowych i ogłaszania ich wyników.

Dodatkowo, Konstytucja nakłada na państwo obowiązek wspierania uczniów poprzez system stypendiów i pomocy materialnej dla osób z uboższych rodzin.

Prawa dziecka (art. 72)

Polska była inicjatorem uchwalenia światowej Konwencji o Prawach Dziecka, dlatego w naszej Konstytucji te prawa są bardzo silne.

1. **Ochrona przed przemocą:** państwo ma obowiązek chronić Cię przed przemocą, znęcaniem się psychicznym i każdą formą wyzysku.
2. **Prawo do bycia wysłuchanym:** w toku ustalania Twoich praw (np. w sądzie podczas rozwodu rodziców), organy władzy mają obowiązek wysłuchać Twojego zdania i w miarę możliwości je uwzględnić, jeśli pozwala na to Twój stopień dojrzałości.
3. **Rzecznik Praw Dziecka:** to konstytucyjny organ, do którego możesz napisać nawet jako osoba niepełnoletnia, jeśli czujesz, że dzieje się krzywda Tobie lub Twoim rówieśnikom.

Czy wiesz, że Twoje prawo do czystego powietrza też ma podstawy w Konstytucji?

Choć w 1997 roku nikt nie mówił o smogu tak głośno jak dziś, twórcy Konstytucji byli bardzo nowocześni. W art. 74 zapisano, że władze publiczne mają obowiązek prowadzić politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnym i przyszłym pokoleniom. Oznacza to, że walka z zanieczyszczeniem środowiska to nie tylko dobra wola polityków, ale ich konstytucyjny obowiązek wobec Ciebie!

TWOJE KONSTYTUCYJNE OBOWIĄZKI I MECHANIZMY OBRONY

Katalog Obowiązków – cena wolności

Prawa nie istnieją w próżni. Aby system działał, każdy obywatel musi wypełniać swoje obowiązki. W Konstytucji jest ich tylko kilka, ale są kluczowe:

1. **wierność Rzeczypospolitej Polskiej (art. 82):** to obowiązek dbania o dobro wspólne i godne reprezentowanie kraju;
2. **przestrzeganie prawa (art. 83):** każdy ma obowiązek przestrzegać praw obowiązujących w Polsce. Nieznajomość prawa nie zwalnia z jego przestrzegania;
3. **ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych (art. 84):** chodzi głównie o płacenie podatków. Bez nich nie byłoby dróg, darmowych szkół, szpitali ani straży pożarnej;
4. **obrona Ojczyzny (art. 85):** obowiązek ten dotyczy w szczególności obywateli zdolnych do służby wojskowej w sytuacjach zagrożenia;
5. **dbałość o stan środowiska (art. 86):** to nowoczesny obowiązek. Każdy z nas odpowiada za to, by nie niszczyć przyrody, bo jest ona wspólnym dziedzictwem.

Jak możesz walczyć o swoje prawa?

Konstytucja daje Ci konkretne narzędzia, gdy uważasz, że urzędnik lub instytucja Cię skrzywdziła:

1. **droga sądowa (art. 77):** każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej;
2. **skarga Konstytucyjna (art. 79):** jeżeli przegrasz sprawę przed sądem i uznasz, że przepis będący podstawą wydanego wyroku jest niezgodny z Konstytucją, masz prawo wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego, kwestionując ten przepis;
3. **wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 80):** każdy ma prawo zwrócić się do RPO o pomoc w sytuacji, gdy jego wolności lub prawa zostały naruszone przez organy władzy publicznej.

Czy wiesz, że w Konstytucji zapisano „bezpiecznik" na wypadek wojny?

Konstytucja przewiduje tzw. **stany nadzwyczajne** (stan wojenny, stan wyjątkowy, stan klęski żywiołowej). To specjalne „tryby pracy" państwa, gdy dzieje się coś bardzo groźnego. Co ciekawe, Konstytucja pilnuje, aby nawet wtedy władza nie mogła wszystkiego – np. w czasie stanu nadzwyczajnego nie można zmieniać samej Konstytucji ani ordynacji wyborczej.
To zabezpieczenie, by nikt nie wykorzystał kryzysu do przejęcia władzy na zawsze.

Podsumowanie – po co Ci ta wiedza?

Znajomość Konstytucji to nie tylko przygotowanie do sprawdzianu z WOS-u. To Twoja instrukcja obsługi życia w społeczeństwie. Wiedząc, jakie masz prawa, stajesz się trudniejszym celem dla manipulacji. Rozumiejąc swoje obowiązki, stajesz się odpowiedzialnym partnerem w budowaniu państwa. Konstytucja to dokument, który mówi: „Jesteś ważny, Twoja wolność jest chroniona, a Twój głos ma znaczenie".

NIEODPŁATNE USŁUGI
-POMOC PRAWNA
-PORADY OBYWATELSKIE
-MEDIACJA

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA - NIEODPŁATNE PORADNICTWO OBYWATELSKIE

Na terenie całej Polski funkcjonuje ponad 1500 punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Jest to rezultat wejścia w życie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Z bezpłatych porad może skorzystać każda osoba, której nie stać na uzyskanie odpłatnej porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Prawnicy oraz doradcy **Fundacji Togatus Pro Bono** udzielają bezpłatnych porad prawnych w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej na terenie powiatów, z którymi Fundacja zawarła umowy.

Zapraszamy do zapoznania się z zasadami udzielania bezpłatnej pomocy prawnej lub poradnictwa obywatelskiego.

.

Sprawdź, jak i gdzie uzyskać darmową poradę

www.fundacja.togatus.pl

FUNDACJA
TOGATUS
PRO BONO